

ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО АНАЛІЗУ ТА ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ

©2024 ПОРТОВАРАС Т. Р.

УДК 657.37:005.936.3
JEL: M41; O12

Портоварас Т. Р. Звітність суб'єктів господарювання як джерело аналізу та інструмент управління

У статті узагальнено результати дослідження сучасної специфіки звітності суб'єкта господарювання та її видів у контексті розгляду як джерела аналізу та потреб управління. Здійснено аналіз сучасних видів звітності з позиції їх сутності, призначення, короткого огляду показників і взаємопов'язаності даних щодо діяльності суб'єкта господарювання. Зосереджено увагу на трансформаційних змінах економічних акцентів і розвитку звітності сталого розвитку та врахуванні стратегічних перспектив. Це уможливило обґрунтування висновку про зростання ролі звітності в питаннях підвищення рівня розвитку та конкурентоспроможності підприємства. Аргументовано, що комплексне проведення аналізу звітності надає більш широке коло показників для прийняття управлінських рішень, що дозволяє приймати більш обґрунтовані й якісні управлінські рішення щодо діяльності та визначати напрямки вдосконалення процесів, що відбуваються на підприємстві. Визначено принципи формування та засади обрання видів звітності суб'єктів господарювання, необхідних для управління, відповідно до завдань і запитів системи управління в сучасних умовах. Запропоновано структурно-логічну схему взаємозв'язку видів звітності з управлінським процесом, яка відображає покрокову аналітичну складову, а також відповідні керівні алгоритми, адекватні різним рівням і видам управління. Доведено, що застосування інформаційних даних усіх видів звітності дозволить ефективно провести аналіз та надати оцінку, а також визначити напрями розвитку суб'єкта господарювання із урахуванням наявних сучасних викликів. Визначено місце видів звітності в управлінському процесі підприємства, що показує їх важливість при визначенні нових векторів розвитку суб'єктів господарювання в нестабільному та конкурентному середовищі. У перспективі актуальним напрямом досліджень є розробка й обґрунтування нових методичних підходів до проведення аналізу звітності суб'єктів господарювання, аргументування складу аналітичних показників і вирішення проблеми ідентифікації завдань і алгоритмів їх обчислення.

Ключові слова: звітність, аналіз, управління, джерело інформації, суб'єкт господарювання.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Портоварас Тетяна Романівна – кандидат економічних наук, докторантка кафедри обліку і оподаткування, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: tanyavlas77777@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2939-5101>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AEJ-7570-2022>

UDC 657.37:005.936.3
JEL: M41; O12

Portovaras T. R. Reporting of Economic Entities as a Source of Analysis and Management Tool

The article summarizes the results of the study of the modern specifics of reporting of an economic entity and its types in the context of consideration as a source of analysis and management needs. An analysis of modern types of reporting from the standpoint of their essence, purpose, brief overview of indicators and interconnectedness of data on the activities of an economic entity is carried out. Attention is focused on transformational changes in economic emphasis and the development of sustainability reporting and taking into account strategic prospects. This made it possible to substantiate the conclusion about the growing role of reporting in increasing the level of development and competitiveness of enterprise. It is argued that a comprehensive analysis of reporting provides a wider range of indicators for managerial decision-making, which allows making more reasonable and high-quality managerial decisions on activities and determining directions for improving the processes taking place in the enterprise. The principles of formation and the principles of selection of types of reporting of economic entities necessary for management, in accordance with the objectives and requests of the management system in modern conditions, are determined. A structural-logical scheme of the relationship between types of reporting and the managerial process has been proposed, which reflects the step-by-step analytical component, as well as the corresponding steering algorithms that are adequate to different levels and types of management. It is proved that the use of information data of all types of reporting will allow to effectively analyze and evaluate, as well as determine the directions of development of an economic entity, taking into account the existing modern challenges. The place of types of reporting in the managerial process of enterprise is determined, which shows their importance in determining new vectors of development of economic entities in an unstable and competitive environment. In the perspective, the relevant direction of research is the development and substantiation of new methodological approaches to the analysis of the reporting of economic entities, argumentation of the composition of analytical indicators and solving the problem of identifying tasks and algorithms for their calculations.

Keywords: reporting, analysis, management, source of information, economic entity.

Fig.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 10.

Portovaras Tetiana R. – PhD (Economics), Candidate on Doctor Degree of the Department of Accounting and Taxation, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., 46009, Ukraine)

E-mail: tanyavlas77777@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2939-5101>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AEJ-7570-2022>

Звітність є важливим результуючим документом діяльності суб'єкта господарювання, який у процесі розвитку суспільства постійно вдосконалюється й адаптується до сучасних умов, запитів і вимог. Таке поліпшення та формування нових видів звітності сприяє розширенню інформаційної бази для проведення аналітичних процесів, кращому обґрунтуванню прийняття управлінських рішень, у тому числі в процесі виникнення кризових ситуацій. Економічні партнери та інвестори зацікавлені в співпраці з прибутковими підприємствами та володінні інформацією про результати їх роботи. Її вони отримують саме зі звітності. Різні види звітності формуються, передусім, на основі даних бухгалтерського обліку, який є системою безперервного документування господарських операцій на підприємстві, які відображають інформацію про його стан та зобов'язання, результати фінансово-господарської діяльності тощо. Враховуючи сучасний стрімкий розвиток інформаційних технологій, вони стають вагомим складовим елементом формування звітності. При цьому виникають специфічні моменти, пов'язані із особливостями комп'ютеризованого формування звітних форм їх архівування, збереження, надання дозволів на доступ тощо. З іншого боку, для ефективного господарювання в умовах нестабільності та зростання конкуренції на ринку кожен суб'єкт господарювання має володіти відповідними перевагами, однією з яких є оперативне отримання інформації для управління.

Сучасний розвиток суспільства вимагає швидкої адаптації до економічних змін та вдосконалення процесу управління суб'єктами господарювання на основі видів звітності. З огляду на це, останніми роками актуалізувалися відповідні напрями наукових досліджень. Тому проблемам формування та практичного застосування звітності присвячені праці багатьох науковців. Зокрема, в цьому напрямі працювали П. Я. Хомин (акцент на методологічних обґрунтуваннях показників звітності про фінансові результати) [8], І. В. Колос (ідентифікація місця звітності та її ролі в системі управління) [3], К. Є. Нагірська, Я. Є. Герус (дослідження проблеми звітності та принципів її формування в контексті управління та прийняття рішень) [4], Н. В. Скрипник, М. Є. Скрипник (встановлення сутнісних характеристик і дослідження підходів до формування управлінської звітності) [7], Н. М. Хорунжак, Н. В. Семенишена та інші (розвиток питань формування інтегрованої звітності з позиції інституційної теорії та стандартизації, а також вимог сталого розвитку) [10], З.-М. В. Задорожний, І. Я. Омецінська (визначено принципи та етапи формування внутрішньогосподарської звітності та зроблено акцент на її приналежності до управлінської звітності) [2] тощо.

Загалом аналіз літературних джерел свідчить про те, що автори зосереджують увагу на ролі, проблемах, перспективах розвитку звітності та її показників, а також проблематиці гармонізації показників і багатьох інших актуальних питаннях.

До прикладу, Н. М. Хорунжак, обґрунтовуючи вагомість звітності для аналізу, управління та досягнення кращої інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання, зазначає: «... потенційні інвестори при прийнятті рішення щодо вкладання капіталу покладаються саме на позитивне враження від організації фінансово-бухгалтерської служби підприємства, а також на те, наскільки звітність, що формується на ньому, зорієнтована на потреби зовнішнього користувача та придатна і корисна для виявлення напрямів підвищення ефективності виробництва, повнішого використання виробничих ресурсів тощо» [9, с. 531]. Вчена у своєму дослідженні акцентує увагу на проблемі (яка, до слова, і сьогодні є актуальною), пов'язаній з потребою взаємоузгодженої нормативної бази в питаннях запровадження нових видів і форм звітності, а також урегулюванні складу показників аналізу.

З позиції сучасних викликів і запровадження практики ведення управлінської звітності можемо констатувати актуальність такої авторської позиції та потребу у відповідних дослідженнях.

Метою даного дослідження є узагальнення результатів дослідження сучасної специфіки звітності суб'єкта господарювання та її видів у контексті розгляду як джерела аналізу та потреб управління. Для досягнення мети даного наукового дослідження визначено таку послідовність завдань:

- ✦ визначити принципи формування та засади обрання видів звітності суб'єктів господарювання, необхідних для управління, відповідно до завдань і запитів системи управління в сучасних умовах;
- ✦ запропонувати структурно-логічну схему взаємозв'язку видів звітності з управлінським процесом, яка відобразить покрокову аналітичну складову, а також відповідні керівні алгоритми адекватно до різних рівнів і видів управління.

Результати діяльності суб'єкта господарювання відображаються в його звітності, яка є джерелом інформації для користувачів різних рівнів управління. При цьому кожна сформована звітність повинна відповідати таким вимогам: бути зрозумілою користувачам; правдивою, що дозволить робити точні прогнози в перспективі; відповідати загальним стандартам щодо її складання, що уможливить досягнення порівняльності з іншими підприємствами. Як узагальнювальний ре-

зультатний процес, складання, скажімо, фінансової звітності, яка відображає фінансовий стан суб'єкта господарювання на певний момент часу, характеризується низкою специфічних характеристик, які залежать від такого чинника, як вид суб'єкта господарювання (табл. 1).

Звітність, як відомо, виступає останнім етапом обліку на підприємстві та показує рівень фінансово-економічного стану і потенціал для розвитку в перспективі. Враховуючи це, пропонуємо звітну інформацію систематизувати відповідно до методичних засад, що дозволить користувачам здійснювати аналіз діяльності суб'єктів господарювання та визначати напрямки вдосконалення управлінських процесів. Формування звітності суб'єктів господарювання за чин-

ними вимогами повинно проходити із дотриманням таких *принципів*:

- 1) *періодичність*, яка передбачає складання фінансової звітності в певні періоди діяльності підприємства;
- 2) *нарахування та відповідність доходів і витрат*, тобто доходи та витрати суб'єкта господарювання повинні відобразитись у момент їх здійснення;
- 3) *послідовність*, яка передбачає дотримання канонів облікової політики підприємства (у випадку зміни облікової політики підприємства необхідно її детально обґрунтувати у фінансовій звітності);
- 4) *єдиний грошовий вимірник*, який застосовується у процесі діяльності підприємств для всіх його операцій;

Таблиця 1

Форми звітності для суб'єктів господарювання різних видів

№ з/п	Форма звітності	Характеристика
НП(С)БО		
для великих підприємств		
1	Баланс	Активи власного капіталу та зобов'язань підприємства на певну дату, яка встановлюється в нормативно-правових документах (тобто це звіт про фінансовий стан)
2	Звіт про фінансовий результат	Інформація про сукупний дохід, прибуток, збиток, доходи та витрати підприємства за звітний період діяльності (тобто це звіт про сукупний дохід)
3	Звіт про рух грошових коштів	Надходження та вибуття грошових коштів у процесі діяльності підприємства за звітний період
4	Звіт про власний капітал	Інформація щодо змін і складу власного капіталу суб'єкта господарювання за звітний період
5	Примітки до фінансової звітності	Показники діяльності підприємства, які деталізують статті фінансової звітності та іншу інформації, яка передбачена НП(С)БО і МСФЗ
НП(С)БО 25		
для малих підприємств		
1	Форма № 1-м «Баланс»	Активи власного капіталу та зобов'язань підприємства на певну дату за більш згрупованими статтями Балансу на основі НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»
2	Форма № 2-м «Звіт про фінансові результати»	Інформація про сукупний дохід, прибуток, збиток, доходи та витрати підприємства в більш узагальненому вигляді, на відміну від великих підприємств, за звітний період діяльності
для мікропідприємств		
1	Форма № 1-мс «Баланс»	Активи власного капіталу та зобов'язань підприємства на певну дату за більш згрупованими статтями Балансу, ніж форма № 1-м «Баланс» і тими, що формуються на основі НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»
2	Форма № 2-мс «Звіт про фінансові результати»	Чистий дохід підприємства від наданих послуг і їх собівартість, а інші види доходів і витрат подають у звіті загальною сумою

Джерело: складено на основі [5; 6].

- 5) *автономність*, що характеризується відокремленням особистого майна власника від майна підприємства, тобто майно власника не повинно відображатись у фінансовій звітності суб'єкта господарювання;
- 6) *фактична собівартість*, яка передбачає визначення вартості активів із урахуванням їх витрат на придбання та виробництво;
- 7) *обачність*, відповідно до якої методи оцінки повинні забезпечувати запобігання заниженню оцінки витрат і зобов'язань та завищенню оцінки доходів і активів суб'єкта господарювання;
- 8) *повнота інформації*, яка передбачає надання повної та правдивої інформації про стан суб'єкта господарювання користувачів з метою її використання для прийняття власних рішень.

У комплексі дотримання всіх принципів дозволяє формувати звітність, яка відповідає однаковим методологічним засадам, а тому й вважається одним із елементів методу бухгалтерського обліку. Але, зокрема, науковець П. Я. Хомин відзначає, що: «звітність є самостійною системою подання даних, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту, і в жодному разі не може вважатися складовим елементом бухгалтерського обліку» [8, с. 14]. Дискусійність включення звітності до переліку елементів методу обліку пов'язана, на наш погляд, з її умовно-відносною самостійністю та призначенням. Орієнтація на контроль з боку держави в цьому контексті відіграє немаловажну роль (оскільки звітність зазвичай формується для подачі у відповідні контролюючі державні інституції, а її використання іншими контрагентами відбувається як супутнє явище).

Попри це, у своїх наукових дослідженнях Ф. Ф. Бутинець відмічає, що «бухгалтерська звітність» формується за допомогою системи бухгалтерського обліку, а «фінансова звітність» є орієнтованою на досягнення фінансових цілей суб'єкта господарювання [1]. При цьому форми обох видів звітності тісно пов'язані між собою.

Не менш важливою для забезпечення ефективного функціонування суб'єкта господарювання та забезпечення його соціального статусу є управлінська звітність. І. В. Колос вважає, що «під управлінською звітністю потрібно розуміти звітність, яка складається менеджерами різних рівнів управління і містить оцінку результатів діяльності та прогностичні напрями її розвитку» [3, с. 30].

Науковці К. Є. Нагірська та Я. Є. Герус управлінську звітність розуміють як «результат збору, ідентифікації, реєстрації, узагальнення та система-

тизації фінансової та нефінансової інформації у вигляді сукупності внутрішніх документів (звітів) для зацікавлених користувачів з метою оцінки, аналізу, контролю та планування діяльності підприємства і його структурних підрозділів» [4, с. 177].

Така звітність, на відміну від фінансової, менш врегульована нормативно, але має у своїй основі певні вимоги, визначені на міжнародному рівні. З іншого боку, курс на стратегію сталого розвитку започатковує цілком нові підходи до ведення бізнесу та звітування про його результати. Тому об'єктивно, що управлінська звітність займає свою важливу нішу в загальній системі показників діяльності суб'єктів господарювання.

Синергізм показників звітності та сучасні впливи на суб'єкти господарювання викликає потребу в розвитку звітності, яка може бути використана для вироблення механізмів впливу на результати діяльності в тривалій перспективі. Тому стратегічна звітність є окремим видом звітності, яка представляє інформаційну базу для визначення управлінських потреб підприємства та розроблення її стратегії розвитку. Н. В. Скрипник і М. Є. Скрипник відмічають, що стратегічна управлінська звітність «це мобільна система взаємопов'язаних фінансових і нефінансових стратегічних показників, отриманих у процесі обліку та аналізу, представлених у вигляді сукупності форм звітності в зручному для сприйняття форматі, що характеризують ефективність реалізації стратегії підприємства в специфічних умовах макро- і мікросередовища, що дозволяє приймати стратегічні управлінські рішення щодо оптимізації стратегії зростання конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі й оперативно реагує на зміну стратегії підприємства та інформаційні запити системи управління» [7].

Як бачимо, в сучасних умовах господарювання традиційне поняття видів звітності розширилося та набуло нових видів, що дозволяє якісно та ефективно проводити аналіз результатів діяльності суб'єкта господарювання, оскільки для цього є широкі кола вихідної інформації (табл. 2). Формування та дослідження різних видів звітності дозволяє виявити результативність, проблеми та потенціал функціонування підприємства в ринковому середовищі. Проте слід відмітити, що основними видами звітності, на основі яких формують управлінські рішення, є фінансова та управлінська звітність.

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що звітність є системою взаємопов'язаних даних діяльності суб'єкта господарювання, які узагальнюються відповідно до встановлених форм. Ці дані, окрім характеристики фінансового стану, можуть

Завдання видів звітності та їх значення у процесі управління суб'єктами господарювання

Завдання видів звітності	Джерело інформації
Фінансова звітність	
Надати повну інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за певний проміжок часу	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінка фінансових результатів суб'єкта господарювання; – рівень саморозвитку підприємства; – величина погашених зобов'язань перед підприємствами; – можливість фінансового забезпечення суб'єкта господарювання; – фінансовий потенціал підприємства
Податкова звітність	
Надати органам ДПС документи, за результатами яких проводиться нарахування та сплата податку	<ul style="list-style-type: none"> – Про стан розрахунків суб'єкта господарювання з державними податковими органами; – податкові декларації, відомості, довідки і розрахунки, які подаються державним податковим органам від платників податків; – стан зобов'язань суб'єкта господарювання, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків; – результати діяльності платника податку та їх умови
Бухгалтерська звітність	
Надати інформацію про фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінка вартості підприємства та зміни у величині приросту; – оцінка економічних, екологічних і соціальних аспектів діяльності суб'єкта господарювання; – грошові потоки підприємства; – наявність основних засобів; – кількість та якість оборотних активів
Управлінська звітність	
Надати інформацію про якість управління на різних рівнях, оцінку результативності управлінських дій та напрямки можливого розвитку в перспективі	<ul style="list-style-type: none"> – Рівень управлінської діяльності на підприємстві; – дані нефінансової інформації (майно, зобов'язання, витрати, доходи тощо) для оцінки потенційних інвесторів величини можливих ризиків структурних підрозділів суб'єкта господарювання; – оцінка результатів діяльності суб'єкта господарювання; – можливості реагування на інфляційні процеси
Статистична звітність	
Інформувати державні органи влади про фінансово-господарський стан суб'єкта господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінка фіскальних функцій підприємства; – формування напрямків податкового планування; – дослідження окремих процесів діяльності суб'єкта господарювання з метою розроблення прогнозних соціально-економічних показників; – планування окремих елементів діяльності (виробництво, замовлення товарів, фінанси тощо)
Стратегічна звітність	
Надати інформацію про стан розвитку суб'єкта господарювання з метою формування стратегічних рішень	<ul style="list-style-type: none"> – Рівень розвитку суб'єкта господарювання; – оцінка облікової системи підприємства; – нефінансова інформація щодо результатів діяльності підприємства; – стратегічний потенціал, можливості та слабкі сторони діяльності суб'єкта господарювання
Електронна звітність	
Оперативно опрацювати інформацію та надіслати її до органів контролю	<ul style="list-style-type: none"> – Швидке отримання інформації про арифметичні помилки в підготовлених документах; – отримання інформації про рух звіту в усі контролюючі органи держави

Джерело: авторська розробка.

надавати інформацію щодо рівня розвитку та конкурентоспроможності підприємства. Звітні показники формуються на основі даних обліку, а тому відображають узагальнені результати виходячи з тої інформації, яка задокументована цією системою.

Звітність має подвійну важливість, оскільки вона використовується не тільки для контролю, – на її основі проводиться аналіз, за результатами якого реалізуються завдання з управління суб'єктами господарювання (рис. 1).

- 2) *системність*, тобто кожна звітність повинна формуватися постійно та проводити аналітичну оцінку попередніх періодів;
- 3) *достовірність*, тобто дані у звітних формах повинні бути правдиві та адекватні, які відповідають результатам діяльності суб'єкта господарювання.

Основним завданням звітності є отримання правдивої та точної інформації про результати діяльності суб'єкта господарювання, на основі яких будуть прийматись управлінські рішення (рис. 2).

Рис. 1. Взаємозв'язок видів звітності з управлінським процесом на підприємстві

Джерело: авторська розробка.

Отже, звітність є інформаційною базою для аналізу на підприємстві, за результатами якого визначається система управлінських рішень і заходів для забезпечення стабільного розвитку суб'єкта господарювання в конкурентному середовищі. Складання звітності повинно носити системний характер (день, тиждень, місяць, квартал), а подаватися вона має у затвердженій або довільній (для внутрішніх потреб) формі. Але в будь-якому разі ця форма повинна бути зрозумілою користувачам інформації. Тому звітність повинна характеризуватись такими якостями:

- 1) *обов'язковість*, тобто звіти повинні подаватись у встановленні законодавством терміни та відповідно до затверджених форм;

Таким чином, звітність займає центральне місце у процесі підготовки та прийняття системи управлінських рішень, оскільки як сама по собі, так і показники аналізу, які обчислюються на її основі, служать основним інформаційним джерелом вироблення заходів поліпшення результативності й ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчує, що звітність є основним інформаційним джерелом прийняття управлінських рішень. Окрім цього, вона дозволяє отримувати результатні розрахункові аналітичні показники, які деталізують дійсний стан ресурсів суб'єкта господарювання, вказують

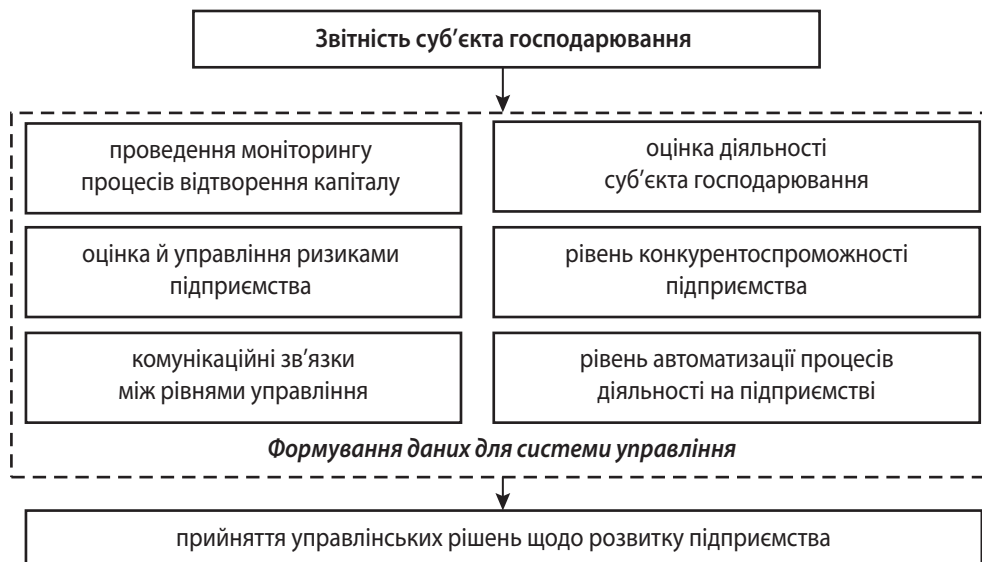

Рис. 2. Місце звітності в управлінні підприємством

Джерело: авторська розробка.

на ефективність їх використання, можливості оптимізації. З огляду на це, її можна ідентифікувати як інструмент управління, що забезпечує вибір адекватної стратегії розвитку суб'єкта господарювання з урахуванням сучасних викликів. А формування різних видів звітності забезпечує користувачів різнобічною інформацією щодо всіх аспектів діяльності суб'єкта господарювання, і як результат – дозволяє приймати найбільш правильні та ефективні управлінські рішення.

У перспективі актуальним напрямом досліджень є розробка й обґрунтування нових методичних підходів до проведення аналізу звітності суб'єктів господарювання, аргументування складу аналітичних показників і вирішення проблеми ідентифікації завдань і алгоритмів їх обчислень. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Житомир : Рута, 2003. 444 с.
2. Задорожний З.-М. В., Омецінська І. Я. Внутрішньогосподарська звітність у системі управління підприємством. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 4. С. 169–184. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.169>
3. Колос І. В. Звітність як елемент системи управління підприємством. *Економіка та держава*. 2006. № 8. С. 26–31. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/14256a73-2a6c-45ac-99f3-66ec9f4e1050/content>
4. Нагірська К. Є., Герус Я. Є. Принципи та вимоги до формування звітності підприємств: управлінський аспект. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2013. Вип. 10. Ч. 2. С. 176–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10%282%29__25

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>
7. Скрипник Н. В., Скрипник М. Є. Сутність стратегічної управлінської звітності та підходи щодо її формування. *Науковий огляд*. 2015. № 5. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/499/675>
8. Хомин П. Я. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 6. С. 9–15.
9. Хорунжак Н. М. Фінансова звітність – інформаційна база аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. *Вісник Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*. 2002. С. 529–533. URL: <https://core.ac.uk/reader/32619662>
10. Petruk O., Diadiun O., Semenushena N. et al. Integrated Reporting in the Conditions of Sustainable Development: Institutionalization Through Standardization. *Intellectual Economics*. 2020. Vol. 14. No. 2. P. 161–183. DOI: <https://doi.org/10.13165/IE-20-14-2-05>

REFERENCES

Butynets, F. F. *Teoriia bukhgalterskoho obliku* [Theory of Accounting]. Zhytomyr: Ruta, 2003.

- Khomyn, P. Ya. "Oblikove zabezpechennia zvitnosti pro finansovi rezultaty maie buty metodolohichno obgruntovanyam" [Accounting for Reporting on Financial Results Must be Methodologically Sound]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 6 (2004): 9-15.
- Khorunzhak, N. M. "Finanova zvitnist – informatsiina baza analizu finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstva" [Financial Reporting is an Information Base for Analyzing the Financial and Economic Activity of an Enterprise]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu imeni Vadyma Hetmana* (2002): 529-533. <https://core.ac.uk/reader/32619662>
- Kolos, I. V. "Zvitnist yak element systemy upravlinnia pidpriemstvom" [Reporting as an Element of the Enterprise Management System]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 8 (2006): 26-31. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/14256a73-2a6c-45ac-99f3-66ec9f4e1050/content>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2000). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>
- Nahirska, K. Ye., and Herus, Ya. Ye. "Pryntsypy ta vymohy do formuvannia zvitnosti pidpriemstv: upravlin-

- nyi aspekt" [Principles and Requirements for the Formation of Enterprise Reporting: Management Aspect]. *Ekonomichni nauky. Seriia «Oblik i finansy»*, iss. 10, part 2 (2013): 176-183. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10%282%29__25
- Petruk, O. "Integrated Reporting in the Conditions of Sustainable Development: Institutionalization Through Standardization". *Intellectual Economics*, vol. 14, no. 2 (2020): 161-183. DOI: <https://doi.org/10.13165/IE-20-14-2-05>
- Skrypnyk, N. V., and Skrypnyk, M. Ye. "Sutnist stratehichnoi upravlinskoï zvitnosti ta pidkhody shchodo yïi formuvannia" [The Essence of Strategic Management Reporting and Approaches for Its Formation]. *Naukovyi ohliad*, no. 5 (2015). <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view-File/499/675>
- Zadorozhnyi, Z.-M. V., and Ometsinska, I. Ya. "Vnutrishnyohospodarska zvitnist u systemi upravlinnia pidpriemstvom" [Intracompany Reporting in the Enterprise Management System]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 4 (2020): 169-184. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.169>

УДК 657.6:336.71:005.334

JEL: D81; G32; H83; M41

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-300-307>

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ

©2024 ДУТЧАК І. Б., ВАСИЛШИН С. І., ЯЦКО М. В.

УДК 657.6:336.71:005.334

JEL: D81; G32; H83; M41

Дутчак І. Б., Василішин С. І., Яцко М. В. Роль бухгалтерського обліку в управлінні ризиками на прикладі фінансових інститутів

У статті розглянуто роль бухгалтерського обліку у виявленні й управлінні ризиками, зокрема на прикладі фінансових інститутів. Досліджено специфіку фінансових установ та їхніх ризиків, зокрема кредитного, процентного, ліквідності та ринкового ризиків. Визначено роль бухгалтерського обліку в оцінці цих ризиків, а також в управлінні ними через внутрішній контроль, аналіз фінансової звітності та розробку стратегій ризик-менеджменту. Наведено конкретні приклади та вказівки щодо того, як бухгалтери можуть виявляти, оцінювати та мінімізувати ризики у фінансових інститутах, забезпечуючи при цьому дотримання вимог нормативно-правового регулювання. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні потреби залучення фахівців обліково-аналітичного профілю в процес прийняття ефективних рішень щодо управління ризиками фінансового суб'єкта. У сучасних умовах фінансові інститути перебувають в умовах нестабільного економічного, політичного і технологічного середовища, що призводить до значного збільшення невизначеності. Це створює складний набір потенційних ризиків, які в разі неправильного управління можуть призвести до втрат, завдати шкоди або навіть зруйнувати бізнес-модель і репутацію компанії. Однією з ключових компетенцій бухгалтерів сьогодні є здатність вчасно ідентифікувати потенційні ризики для їх уникнення або ефективного управління ними. Наукова новизна дослідження полягає в розкритті доцільності залучення бухгалтерів до процесу прийняття рішень і розробки політики інтегрованого управління ризиками фінансового суб'єкта з метою збереження його вартості. Зроблено висновок про важливість професійного обліковця в управлінні ризиками для фінансових установ і підкреслено роль проактивного підходу до ризик-менеджменту, у якому бухгалтери є ключовими гравцями. Наголошено на тому, що інтегроване управління ризиками слід розглядати як важливий аспект сучасного бізнесу, який допомагає організаціям ефективно керувати різними видами ризиків, включно з фінансовими, операційними, репутаційними тощо. Такий підхід дає змогу компаніям точніше аналізувати, оцінювати та керувати ризиками, мінімізуючи потенційні збитки та підвищуючи ймовірність досягнення поставлених цілей. Інтегроване управління ризиками передбачає впровадження спеціальних стратегій, процесів, інструментів і систем, які інтегруються в загальну стратегію та бізнес-процеси компанії. Цей підхід також сприяє підвищенню прозорості та поліпшенню корпоративного управління, що, зі свого боку, підвищує довіру з боку інвесторів, партнерів і клієнтів. Крім того, інтегроване управління ризиками дає змогу компаніям бути більш адаптивними до умов ринку, що змінюються, й оперативно реагувати на потенційні загрози та можливості.

Ключові слова: управління фінансовими ризиками, аудит ефективності, регуляторні стандарти, оптимізація капіталу, бухгалтерський облік.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.